

De staatshervorming: vragen en antwoorden

Rudy De Leeuw, Karim Zahidi, Paul De Bruyne, Philippe Van Parijs

De VMT-redactie legde aan Rudy De Leeuw (ABVV), Karim Zahidi (Ronde-
tafel van Socialisten), Pascal Debruyne
(Vooruitgroep) en Philippe Van Parijs
(Paviagroep) volgende vragen over de op-
til zijnde staatshervorming voor:

- 1) Wat is de reële inzet van dit conflict?
- 2) Is elke staatshervorming per definitie
neoliberaal en rechts?
- 3) Is elk solidariteitsoogmerk per definitie
links?

Rudy De Leeuw (ABVV)

1. Wat is de reële inzet van het heersende conflict rond de staatshervorming?

Het debat over de staatshervorming wordt
te veel gevoerd in termen die voorbij gaan
aan de essentie van de discussie. Men is
voor of tegen. Het zou een zaak zijn van
voorstanders van goed bestuur tegen de
angsthazen die geen verantwoordelijkheid
durven nemen. Het zou een kwestie zijn om
nog wel solidair te blijven met de zwakste
regio's, maar zonder diegenen die solidair
zijn ten gronde te richten. Als iedereen
voldoende verantwoordelijkheid opneemt
worden we er op termijn allen beter van.

Dit soort beweringen gaat er in zoals zoete
koek. Mogen we toch enkele kanttekenin-
gen plaatsen?

Vooreerst wordt geïnsinueerd dat meer
verantwoordelijkheid dragen automatisch
tot beter bestuur zou leiden en dus tot meer
groei en werkgelegenheid. Alsof gewesten
die het vandaag minder goed doen, geleid
worden door regeringen die bewust on-
dermaats presteren om toch maar van het
solidariteitsmechanisme uit de huidige

***Alsof gewesten die het
vandaag minder goed doen, geleid
worden door regeringen die bewust
ondermaats presteren om toch maar
van het solidariteitsmechanisme
uit de huidige financieringswet
te kunnen genieten.***

financieringswet te kunnen genieten. Dit
staat haaks op de goede resultaten die bij-
voorbeeld het Waalse Marshallplan kan
voorleggen.

Gemakshalve wordt ook vergeten dat de
huidige financieringswet al "responsabili-
serend" werkt. Het dotatiestelsel waarmee
de gewesten gefinancierd worden, wordt
nu al verdeeld in functie van hun fiscale
capaciteit. Het principe van "I want my
money back" is dus al gedeeltelijk van
toepassing. Meer zelfs, het wordt van jaar
tot jaar belangrijker, zodat het gewicht van
het solidariteitsmechanisme uit de huidige
financieringswet geleidelijk aan belang in-
boet, omdat de som die via de personenbe-
lasting naar de regio's wordt overgeheveld,
in de tijd toeneemt. De financiering van
extra overgedragen bevoegdheden zal dit
uitdoofscenario van het solidariteitsmecha-
nisme nog versnellen.

In de argumentatie wordt ook verzwegen
dat ook de regionale economische groei
al onrechtstreeks bijdraagt tot de omvang
van de dotaties aan gemeenschappen en
gewesten. Het is wel juist dat bij een groei
van 1% de federale middelen met meer dan
1% zullen toenemen, omdat de opbrengst
van de personenbelasting sneller groeit dan
het BBP. Dit komt dus ten goede aan de
federale overheid. Maar is het niet juist de
bezorgdheid voor de financiering van de
federale overheid en van de sociale zeker-
heid, dat sommigen ertoe brengt om te stel-
len dat de financieringswet moet herzien
worden? Toch behoort een grotere over-
heveling van een zeer aanzienlijk deel van

de personenbelasting naar de gewesten tot
de kerneisen van sommige Vlaamse on-
derhandelaars. Zonder dat er sprake is van
een correctiemechanisme voor de federale
begroting. Integendeel, de N-VA wil het
huidige solidariteitsmechanisme voor de
zwakste regio's afbouwen en vervolgens
tijdelijk doen compenseren vanuit de fede-
rale schatkist.

Uit bovenstaande moge blijken dat de grote
inzet van het debat over de staatshervor-
ming noch beter bestuur is, noch het af-
bouwen van een pervers solidariteitsme-
chanisme en zeker niet de herfinanciering
van de federale overheid, waarvan geweten
is dat die 98% van de vergrijzingskost moet
betalen.

De echte inzet is het in vraag stellen van
ons sociaal model omdat een partij zoals de
N-VA vindt dat er een teveel aan solidari-
teit is in dit land. Ook al blijkt uit internati-
onale vergelijkingen dat in België de trans-
fers tussen de regio's niet bijzonder groot
zijn. Maar dit discours komt goed overeen
met de stelling van de meest conservatieve
werkgevers, die zich verzetten tegen wat ze
het herverdelingsoverleg noemen.

2. Is elke staatshervorming per definitie neoliberaal en rechts?

Het antwoord op deze vraag is negatief.
Bevoegdheden naar gewesten overhevelen
is de macht dichterbij de burger brengen
en kan deel uitmaken van een progressief
project.

Alles hangt af van de doelstellingen. Het is
steeds onze leidraad geweest om het snij-
punt te vinden tussen een groeiende regi-
onale autonomie die borg moet staan voor
meer efficiëntie en meer democratie in het
beleid, en een slagkrachtig federaal niveau

dat het behoud van de federale solidariteit moet waarborgen. Daarom moet een overdracht van bevoegdheden ten goede komen aan de werknemers en mag ze de solidariteitsinstrumenten, die we in de loop der jaren hielpen invoeren, niet in gevaar brengen.

Hefbomen voor de organisatie van de solidariteit zoals de sociale zekerheid, het arbeidsrecht en de collectieve arbeids-overeenkomsten, moeten federaal georganiseerd blijven. Dit geldt ook voor de vennootschapsbelasting die anders tot belastingconcurrentie zou leiden, en voor de personenbelasting die haar herverdelende rol moet blijven spelen. Voorstellen om een groot deel van de personenbelasting over te hevelen naar de regio's en te werken met gesplitste tarieven laten vele vragen onbeantwoord.

Zou een gedeelde bevoegdheid van de personenbelasting tussen federale overheid en gewesten niet leiden tot vragen over de kredietwaardigheid van de federale overheid voor de terugbetaling van de staatsschuld? Dreigen we in een context van wat sommigen "emotionele financiële" markten noemen, geen vertrouwenscrisis te creëren met mogelijke gevolgen op de te betalen rentevoet op de overheidsleningen en het begrotingstekort? Wat zouden de gevolgen van twee belastingbarema's zijn voor de berekening van sommige belastingaftrekken, die verrekend worden na toepassing van het belastingbarema en waarvan de hoogte soms berekend wordt op basis van het belastingbarema. Als de regio's hun toegekende fiscale autonomie zouden uitvoeren, gaan we dan bijvoorbeeld naar verschillende belastingkredieten voor

zieken, gepensioneerden en werklozen, naargelang van het gewest waar ze wonen? Zullen we naast werknemers, die na belastingafhouding voor hetzelfde werk een ander loon krijgen in het zelfde bedrijf, ook sociaal gerechtigden krijgen met een andere netto-uitkering? Zullen sommige gewesten nog in staat zijn dezelfde dienstverlening aan te bieden als vandaag?

Belangrijke vragen voor wie de sociale cohesie en de solidariteit in dit land wil handhaven. Maar overbodige vragen voor wie solidariteit beschouwt als bron van verarming.

3. Is elk solidariteitssoofterk per definitie links?

Alles hangt er van af hoe men solidariteit definieert. Vakbonden willen een solidariteit gericht op alle werknemers, ongeacht hun woonplaats of hun werkplaats. Wij komen op voor een zo sterk mogelijke solidariteit op alle niveaus: internationaal, Europees, nationaal en tussen en in de regio's.

Uiteraard zijn er niveaus waarbinnen die solidariteit vandaag krachtadiger kan georganiseerd worden. Het is duidelijk dat we bijvoorbeeld op Belgisch niveau sterker staan dan Europees. Vandaar dat we de concurrentie die op Europees niveau bestaat inzake lonen, sociale bescherming en fiscaliteit, niet willen invoeren op Belgisch vlak. Daarom dat we ons ook verzetten tegen diegenen die de solidariteit meer willen voorbehouden aan één groep, die afgebakend wordt volgens de taal die ze spreken.

Wij die dromen van en werken aan meer solidariteit binnen Europa, gaan de solidariteit in België niet afbouwen. Dit zou een stuk sociale beschaving terugdraaien. Daarom is het zo belangrijk om de echte inzet van het conflict over de staathervorming te benoemen: het overleven van ons sociaal model.

*

Karim Zahidi (Rondetafel van socialisten)

Wat is de reële inzet van het heersende conflict rond de staathervorming?

Vooraleer deze vraag kan worden beantwoord, moet er duidelijkheid bestaan over welk conflict met deze vraag wordt beoogd. Er is een conflict tussen Franstalige politieke partijen enerzijds en Vlaamse politieke partijen anderzijds. Binnen elke taalgroep kan men niet echt spreken van een conflict. Er zijn weliswaar verschillende opvattingen over de precieze modaliteiten van de staathervorming, maar van een echt conflict is geen sprake. Er zijn m.a.w. een aantal nuanceverschillen binnen iedere taalgroep, maar grosso modo zijn alle Vlaamse partijen rond de onderhandelingstafel het eens over de centrale inzet van de staathervorming, namelijk de overheveling van belangrijke sociaaleconomische hefbomen naar de regio's. Bij de Franstaligen is de vrees voor een dergelijke overheveling groot en terecht: het Brusselse en het Waalse gewest dreigen het kind van de rekening te worden. Maar ook in Vlaanderen dreigt de staathervorming te leiden tot een reële verarming van een groot deel van de bevolking. Het lezen van het conflict in termen van de tegenstelling tussen Franstaligen en Nederlandstaligen gaat voorbij aan deze reële inzet van de nakende staathervorming en verhuult het feit dat het wezenlijk om een links-rechts tegenstelling gaat. Wij zijn ervan overtuigd dat de regionaliseringsvoorstellen die nu op tafel liggen, nadelige gevolgen zullen hebben voor het overgrote deel van de Belgische bevolking.

De splitsing zal leiden tot een verhoogde interregionale concurrentie die de bestaande solidariteitsmechanismen, zowel interregionaal als interpersoonlijk, zal uithollen.

Het voorbeeld van de fiscale autonomie geeft goed aan hoe de regionalisering zal zorgen voor een verhoogde concurrentie waar op korte termijn uitsluitend de rijkere regio bij te winnen zal hebben. De huidige voorstellen voorzien in een splitsing van een deel van de personenbelasting. Dit zorgt er voor dat elke gewest/gemeenschap bevoegd wordt voor een deel van de personenbelasting. Deze bevoegdheidsoverdracht betekent niet alleen dat de regio's zelf instaan voor de inning van deze belasting, maar ook een bepaald deel van het tarief zelf kunnen vaststellen. Wat de gevolgen ervan zijn op kortere termijn, hangt voor een groot deel af van de precieze modaliteiten van de financieringswet. Op iets langere termijn betekent het in ieder geval dat een deel van de federale solidariteitsmechanismen tussen Vlaanderen, Wallonië en Brussel op de helling komt te staan. Het doorbreken van de gemeenschappelijke fiscaliteit betekent ook dat er een concurrentie kan ontstaan tussen rijkere en armere regio's. Eenzelfde fenomeen zien we op het vlak van de gemeentebelasting: rijkere steden en gemeenten kunnen, in vergelijking met hun armere burens, de gemeentebelastingen laag houden. Het gevolg is dat de kloof tussen arme en rijke gemeenten groter wordt: de gegoede middenklasse trekt naar de gemeenten met een lager belastingstarief, waardoor de belastingsinkomsten van de armere gemeenten verder dalen. Verlaging van de belastingsvoet zit er voor deze armere gemeenten echter niet in. Ze worden geconfronteerd met een armere bevolking en dus met hogere sociale uitgaven (bv. OCMW uitgaven). Een soortgelijk effect kan ook verwacht worden op het interregionale vlak: de splitsing van een deel van de personenbelasting leidt tot een interregionale concurrentie waarbij de economisch zwakste regio het meest te verliezen heeft.

Naast een gedeeltelijke splitsing van de personenbelasting eisen sommige partijen ook een splitsing van de vennootschapsbelasting. Dit betekent dat de regio's hun belastingspolitiek zullen gebruiken om in concurrentie te treden om kapitaal aan te trekken: hoe lager de vennootschapsbelasting, hoe groter de kans om investeerders aan te trekken. Net zoals in het geval van de personenbelasting zijn het vooral bepaalde groepen binnen de rijkste regio die hier het meest baat bij zal hebben. Dit mechanisme

dreigt de fiscale spiraal verder naar beneden te trekken. Nu al ontlopen vooral grote bedrijven en banken de vennootschapsbelastingen. Het model van heel lage vennootschapsbelastingen werd door de neoliberalen jarenlang in Ierland gepromoot. De staat verspeelt op die manier ettelijke miljarden, die niet meer in pensioenen, sociale uitkeringen of openbare dienstverlening kunnen worden geïnvesteerd.

Maar ook in Vlaanderen dreigt de staatshervorming te leiden tot een reële verarming van een groot deel van de bevolking.

Een tweede sociaaleconomische hefboom die op de splitsingsagenda staat is het arbeidsmarktbeleid. Hoewel de voorstellen die circuleren het normatieve kader, i.e. de wetgeving, voorlopig federaal houden, voorzien ze in een overheveling van het uitvoeringsbeleid. Dit betekent onder meer dat het voortaan de gewesten zijn die het opvolgings- en schorsingsbeleid van werklozen concreet invullen. Probleematisch is echter vooral dat de voorstellen in een responsabiliseringsmechanisme voorzien. Dit kadert in het programma van Europa 2020, waarin bepaald werd om de activiteitsgraad tot 75% op te trekken. In de afgelopen tien jaar is dat echter vooral gebeurd door mensen naar flexibele, deeltijdse en vaak ook onderbetaalde banen te loodsen. In België zouden de gewesten gestraft of beloond worden naarmate ze meer mensen aan het werk krijgen. Opnieuw zien we hier dezelfde concurrentiële opduiken: regio's worden verplicht hun bevolking op de meest stringente manier te activeren. De verliezers van een dergelijk beleid zijn bekend: het zijn de zwaksten in onze maatschappij die door dergelijke maatregelen het zwaarste onder druk zullen komen te staan om hyperflexibele en onderbetaalde jobs te aanvaarden. Zoals in Duitsland, waar nu al 6,5 miljoen mensen in de lageloonsector werken en 2,5 miljoen mensen met een voltijdse baan toch onder de armoedegrens leven.

De splitsing van de beleidsuitvoering moet gezien worden als een eerste stap in de richting van een volledige splitsing van het arbeidsmarktbeleid, inclusief de regionalisering van de werkloosheidsuitkeringen. Immers, eenmaal het uitvoeringsbeleid

gesplitst, kunnen regio's erop wijzen dat een op maat gemaakt uitvoeringsbeleid vereist dat de wetgeving eveneens wordt geregionaliseerd. Dit betekent dat de splitsing van het arbeidsmarktbeleid moet worden gezien als een aanloop naar de splitsing van de Belgische sociale zekerheid. Ook het voorstel tot het splitsen van de kinderbijslag is een voorstel dat een eerste stap vormt in de ontmanteling van de Belgische sociale zekerheid.

Eenzelfde analyse kan worden gemaakt van de andere sociaaleconomische regionaliseringsvoorstellen die op tafel liggen. Het reële effect is telkens hetzelfde: de interregionale solidariteit wordt opgeheven en vervangen door een concurrentiële logica. Om in deze concurrentie de eigen positie te verstevigen, zijn regio's verplicht om een beleid te voeren dat nadelig is voor het overgrote deel van haar bevolking: lagere belastingen, besparen op sociale voorzieningen, ...

Is elke staatshervorming per definitie neoliberal en rechts?

Een staatshervorming is uiteraard niet noodzakelijk neoliberal en rechts. Het hangt er maar vanaf wat de staatshervorming inhoudt, welke haar doelstellingen zijn en in welke context die plaatsvindt. Staatshervormingen of institutionele hervormingen kunnen gebruikt worden om meer democratie mogelijk te maken, om de bevolking meer greep te laten krijgen op haar eigen leven en omgeving, om de gelijkheid en solidariteit te verhogen, ... Maar ze kunnen ook gebruikt worden om de solidariteit af te bouwen, om de mensen verder te vervreemden van de politiek, de ongelijkheid te verhogen en een veralgemeende concurrentiële logica in te bouwen. In dat laatste geval gaat het om een neoliberale en rechts-conservatieve staatshervorming.

Zoals we hierboven hebben aangegeven, is het voor ons duidelijk dat de kern van de staatshervorming die vandaag ter discussie staat, neoliberal en rechts is. Het is volgens ons dan ook onbetwistbaar dat de linkerzijde niets te winnen heeft bij een instemming met een dergelijke staatshervorming. Integendeel, als antwoord op een staatshervorming die de interpersoonlijke solidariteit en de solidariteit tussen economisch sterke en

zwakke regio's doorbreekt, past enkel een krachtig NEE. Deze staats hervorming is een rechts project dat past in een neoliberal Europa en een wildwest-globalisatie. Zoals hierboven betoogd, moeten landen en regio's daarin steeds harder concurreren voor investeringen en jobs. Regeringen ijveren met elkaar om het de investeerders zo gunstig mogelijk te maken. Terwijl die met de grote winsten gaan lopen, betaalt de werkende klasse de prijs, want telkens weer krijgen we te horen dat we onze eisen moeten matigen voor onze concurrentiepositie. Het antwoord hierop is niet om ons te laten verdelen, maar om eendrachtig te ijveren voor een sociaal Europa in een rechtvaardige wereld. Binnen dat sociaal Europa moeten we streven naar een sociale zekerheid die in alle landen vergelijkbaar is, bijvoorbeeld voor een gelijk Europees minimumloon, als antwoord op de moordende concurrentie. De staats hervorming waarover nu onderhandeld wordt, gaat precies in de omgekeerde richting!

Daarmee is niet gezegd dat de Belgische staat niet moet hervormd worden. Wel is het cruciaal dat de linkerzijde zelf nadenkt over de toekomst van België en daar een duidelijk visie rond ontwikkelt. De contouren van een linkse kijk op de staats hervorming worden getekend door de klassieke linkse idealen zoals solidariteit, emancipatie en internationalisme. Dat betekent ondermeer dat het nadenken over een staats hervorming vanuit links perspectief zich niet mag laten opsluiten binnen het regionalistisch carcan. Immers, door enkel te denken binnen een dergelijk regionalistisch kader, blijven een aantal belangrijke tegenstellingen en processen onderbelicht of verdwijnen ze volledig uit beeld.

Zo heet het dat de staats hervorming die nu voorligt, moet dienen om onze welvaart veilig te stellen; dat ze er zal voor zorgen dat zowel Nederlandstalige als Franstalige politici een beleid kunnen voeren dat goed is voor hun bevolking; ... Maar is dat wel zo? Ons lijken dergelijke redeneringen een hoog "a priori"-gehalte te hebben. Men tekent op papier een ideale staatsstructuur uit en herverdeelt bevoegdheden, zonder te verduidelijken hoe die bevoegdheden zullen worden ingevuld. Men kan er echter niet van uitgaan dat een zuiver formele herschikking van de staat per definitie beter is "voor de mensen". Het hangt er immers

vanaf wie welke politiek zal voeren met de herverdeelde bevoegdheden. Verder is het nog maar de vraag of het belang van Nederlandstaligen en Franstaligen zo eenduidig vast te stellen is. Het belang van een Nederlandstalige werknemer kan wel eens meer gemeenschappelijk hebben met dat van zijn Franstalige collega dan met het belang van een Nederlandstalige ondernemer of investeerder. Over dergelijke tegenstellingen vernemen we van de voorstanders van een verregaande regionalisering niets. Nochtans lijken ze ons vanuit links oogpunt van wezenlijk belang.

Is elk solidariteitsvoegmerk per definitie links?

Solidariteit is niet noodzakelijk een links begrip. Alles hangt er maar vanaf met wie je je solidair verklaart. Zo hebben de regeringen van Europa zich in 2008 solidair verklaard met de banken toen de bankencrisis losbarstte. Op eenzelfde manier heeft de Europese Unie zich (uiteindelijk) solidair verklaard met Griekenland. Deze solidariteit is echter bezwaarlijk links te noemen. De miljarden die in de banken zijn gepompt of naar Griekenland zijn gevloeid, zijn niet gebruikt om het lot van de zwaksten in Europa of Griekenland te verbeteren. Integendeel, ze zijn gebruikt om de winsten van de Europese banken veilig te stellen. Hetzelfde scenario herhaalt zich ten aanzien van Ierland. De Europese Commissie en het IMF hebben een bijzonder asociaal bezuinigingsplan aan het land opgelegd, om ondermeer de miljarden schulden aan de Britse en Duitse grootbanken te kunnen vereffenen.

Solidariteit vanuit progressief perspectief betekent volgens ons steeds solidariteit met diegenen die het moeilijk hebben en strijden voor hun rechten. Dit betekent niet alleen solidariteit met diegenen die strijden voor hun meest elementaire politieke en culturele mensenrechten (o.a. tegen discriminatie), maar ook solidariteit met diegenen die dagelijks moeten strijden om de touwtjes aan elkaar te knopen, met de werklozen die steeds meer een speelbal worden van krachten die de arbeidsmarkt willen flexibiliseren; met de gepensioneerden die moeten overleven met een schamel pensioen; met de werknemers die onder druk van de werkgevers een steeds zwaarder werkritme moeten aanvaarden.

Die solidariteit mag niet verbroken worden op basis van linguïstische of etnische gronden. Het is een solidariteit met een zo groot mogelijke groep. In België krijgt die solidariteit ten dele vorm in het socialezekerheidsstelsel. Het splitsen van dit stelsel is voor ons dan ook eerder een regressie dan een vooruitgang.

*

Pascal Debruyne (Vooruitgroep)

Wat is de reële inzet van het heersende conflict rond de staats hervorming?

De twee realiteiten aan het werk

De vraag is natuurlijk wat "het heersende conflict" is, of hoe dat verwoord en verbeeld wordt? Er lijken twee realiteiten aan het werk, die vervlochten zijn met elkaar:

Enerzijds lijkt het, vanuit het dominante discours en de heersende beeldvorming, alsof de staats hervorming gaat om een soort lineair-historische sociale (taal)strijd van de Vlamingen om zichzelf te ontvoogden. Die eis wordt expliciet gedragen door de eisen van de Vlaamse beweging, op basis van een taalstrijd en historische talige discriminatie, maar kreeg in de loop van de tijd ook een breder fundament doordat verschillende politieke partijen die het "gehele" politieke spectrum (van N-VA tot bepaalde geleidingen van SP.a en Groen!) omvatten, die 'ontvoogdingseisen' gingen ondersteunen. Kort samengevat: "dé Vlamingen willen meer zelfbestuur". Precies door die lineaire verwoording en homogene verbeelding lijkt de bevoegdheidsherverdeling die moet verwezenlijkt worden met deze "grote" staats hervorming, een schijnbaar evidente vraag naar meer zelfbestuur. Echter, het regionaliseringsdiscours heeft zich ingepast in het discours van de dominante 'techno-politiek'. In eerder 'techno-politieke' bewoording spreekt men dan van "beter bestuur", vooral omdat regionale aansturing "dichter bij de burger" zou zitten, maar ook omdat een homogene gemeenschap nu eenmaal makkelijk bestuurbaar is en sneller welvaart zou genereren. Dergelijk technocratische taal die N-VA en Vlaams-nationalisten gebruiken, is terug te voeren op auteurs zoals Alberto Alesina en Enrico Spolaore's werk "The Size of Nations".

Er is dus duidelijk een “talige realiteit” aan het werk, die deze hele staatshervorming op een bepaalde manier structureert in woord en beeld. Deze regionaliseringsdrang wordt sterk gedreven door op een vanzelfsprekende manier te stellen dat “wat wij zelfdoen, beter doen”. En dat “wij” staat dan voor een homogene Vlaamse gemeenschap zonder breuklijnen noch fricties, met een gedeelde verzuchting. Door deze talige inscenering worden de bakens uitgezet voor de dichotomie tussen “Vlamingen” en “Franstaligen”, die afgelijnde tegengestelde (talige) gemeenschapsbelangen zouden hebben. Alle Vlaamse partijen staan dus op die onderhandelings-scène met een “soortgelijk eisenpakket” dat meer bevoegdheden en reële hefboomen zou bevatten voor Vlaanderen, en omgekeerd ook voor Wallonië. Want, ‘een volk’ dat zichzelf bestuurt is toch normaal, niet? De Franstaligen, de Brusselaars en Walen, hebben daar een andere mening over dat ook de sociaalmateriële consequenties van zo’n vanzelfsprekend zelfbestuur incorporeert. Naast het “identiteitsdiscours” en de romantische beeldvorming over de homogene (taal)gemeenschap, dat ook de Franstaligen voeren (over Franstalige inwoners van de Brusselse rand bijvoorbeeld), is hun vraag ook ‘een politieke vraag’, die daardoor de techno-politieke agenda van “(goed) bestuur dicht bij de burger” wat doorbreekt. De vraag die telt voor hen, en die trouwens ook logisch is, is hoe de toekomstige spreiding van baten en kosten zal zijn “na” de staatshervorming. Kortom, wie zullen winnaars of verliezers zijn van zo’n regionalisering? Wat zal er geregionaliseerd worden, om wat mee te doen, en vooral met welke consequenties voor welke klassen en groepen in de samenleving(en)?

Kijkend dwars door die politieke lens zien we dat er nog een andere realiteit werkzaam is, en dat die veel fundamenteeler is omdat die de interne breuklijnen en tegengestelde belangen toont “binnen” de “verbeelde gemeenschappen”, namelijk “een politiek-economische realiteit” die andere belangen tot uiting brengt. Daar zit volgens de Vooruitgroep de reële inzet van deze staatshervorming. Wanneer we de staatshervorming en de regionaliseringsdrang bekijken door een veeleer politiek-economische lens over de laatste decennia, dan zien we dat er met de crisis van de jaren ’70 een breukmoment is ontstaan. Vanaf dan gaat het niet enkel meer om die emancipatorische agenda die gebaseerd is op een talig eisenpakket van een “door-de-franstaligen-gemarginaliseerde Vlaamse gemeenschap”, maar eerder over economische ontwikkelingsdynamieken die werkzaam zijn tegen de achtergrond van de huidige neoliberale globalisering. Zoals we al aanhaalden in een interview met SP-A Rood: “*Verskillende regio’s tonen, omwille van specifieke historische redenen, een ongelijke ontwikkelingsdynamiek. Dat heeft soms, maar niet altijd, te maken met de interne sociaaleconomische verhoudingen. Wallonië was een leidende regio tot de jaren ’60 – de Vlaamse economische opgang werd grotendeels mogelijk gemaakt door Amerikaanse (GM, Ford, etc...) en andere buitenlandse investeringen, die gebruik maakten van relatief gehoorzame en goedkope arbeidskrachten. Wallonië de-industrialiseerde.*”

Al begon de eis voor economische autonomie vanuit de Waalse regionalisten en ‘travaillistische’ Renardisten tijdens de grote staking van 1961 tegen de Eenheidswet van Eyskens, en dus gericht tegen wat zij zagen als “L’État Belgo-Flamand”, dan kreeg het aan Vlaamse zijde een decennium later een andere invulling die aansluiting vond op de zich ontwikkelende aanbodsgerichte economie. Dit proces van regionale (ongelijke) ontwikkeling en economische zelfredzaamheid afgestemd op de vrije markt is werkzaam in België sinds de jaren ’70 (bvb. Gaston Geens’ poging rond “de 3de Industriële Revolutie” (DIRV) tot “het verankeringsbeleid” onder Luc Van den Brande, beiden gesteund door het Vlaams Economisch Verbond (VEV, nu: VOKA)), maar ook in andere Europese landen vinden we regio’s met een ongelijke

ontwikkelingsdynamiek: het Ruhrgebied versus Beieren in Duitsland, Noord-Engeland versus het Zuidwesten etc.. Gelet op deze historische ongelijke geografische ontwikkeling binnen de arena van de globaliseerde markt, kan de situatie van Wallonië, morgen die van Vlaanderen zijn.

Die analyse, die we met de Vooruitgroep maken vanuit het oogpunt van globalisering en haar “drivers” van geografisch ongelijke ontwikkeling, waarin regio’s en steden geprivilegieerde plaatsen worden voor het aanzwengelen van competitiviteit en de inbedding van globaal kapitaal, brengt andere actoren, praktijken en belangen op het voorplan die de homogene (talige) inscenering van dé Vlamingen en dé Walen en/of dé Franstaligen doorbreken. We noemen dit fenomeen “herschaling”. De inzet van die herschaling gaat voornamelijk over de belangen van bepaalde actoren (de economische elites die de dragers zijn van ‘een specifieke regionale ontwikkeling’ (neoliberale regionalisering)).

De regionaliseringsagenda bekeken door de globaliseringslens

Zo is het communautaire programma van de N-VA een perfecte vertaling van de economische liberale eisen van sociaal-economische krachten zoals Voka, Unizo vermengd met een cultureel-conservatieve agenda. Het is erop gericht om in België – en ook in Vlaanderen – de sociale verworvenheden terug te schroeven, de armen voor hun toestand verantwoordelijk te stellen zodat men ze kan verplichten om zichzelf uit het achterstellingsmoeras te trekken (zie het verwijzen naar auteurs als Theodore Dalrymple), en de progressieve krachten als vakbonden maar ook het bredere middenveld op de pechstrook te parkeren en/of in te ruilen voor ‘organische vormen van solidariteit’.

Vandaar bijvoorbeeld de eis tot “responsabilisering” via de inplanting van fiscale autonomie, en tot hervorming van de financieringswet die daartoe hefboomen moet creëren. Het gaat letterlijk, zoals N-VA mediatiek in koor zingt, om “de tering naar de nering zetten”, wat cynisch en zuur klinkt tegen de achtergrond van de huidige economische crisis waarin de banken en speculanten vrij worden gelaten, en zelfs worden vergoed door “dé gemeenschap”

wanneer ze diep in het rood gaan. Regionale of gewestelijke fiscale autonomie voor Vlaanderen is er voor de meeste regionaliseringsadepten op gericht meer competitie te organiseren, zowel door de vennootschapsbelastingen te verlagen, zoals sommigen wensen in Vlaanderen, maar ook door een algemene belastingsverlaging door te voeren voor “de hardwerkende Vlaming”. Een bepaalde klasse wordt hier dus bediend in een specifiek neoliberaal regionaliseringsmodel ten nadele van de andere regio’s/gewesten die in de competitieve wedren zullen ‘achterblijven’.

Voor “*het Vlaamse front*” staat daarom ook het arbeidsmarktbeleid zo hoog op de agenda – en vreemd genoeg wordt dit ook aanvaard door ‘linkse’ partijen die betrokken zijn bij de staatshervorming. Via de regionalisering van het arbeidsmarktbeleid zit een tweede responsabiliseringsoffensief. Goed “geresponsabiliseerd” bestuur in deze is de gewesten belonen die werkgelegenheid creëren. Het is op die basis dat regio’s zullen “geresponsabiliseerd” worden. Dat houdt in dat het beleid (en niet kapitalisten) de tewerkstelling in een gewest kunnen beïnvloeden en als daarmee het ontvetten van de staat gepaard gaat, spreken ze hier niet over overheidstewerkstelling! Dat houdt ook in dat wie veel middelen heeft (dankzij de hoge tewerkstelling) nog meer krijgt, en wie minder heeft, nog minder krijgt (en dus zwakker staat om op zijn beurt “tewerkstelling te creëren”). Dat houdt nog in dat een gewestelijk beleid er niet staat om een sociale politiek te voeren – dan zijn precies de noden in de verliezende gewesten de grootste. In tegenstelling tot de andere gewesten, is Vlaanderen net één van die sterke gewesten/gemeenschappen. De regionalisering van het arbeidsmarktbeleid naar het Vlaamse schaalniveau, vooral in het uitvoeringsaspect ervan, bestaat er in zoveel mogelijk bestraffend beleid te kunnen voeren ten aanzien van “onwillige werkelozen” op regionaal niveau en een eerste stap te zetten (althans door de N-VA wordt dat zo duidelijk gesteld) in een poging de werkloosheidsuitkeringen in de tijd te beperken, waarbij men verlost is van al die bemoeienissen van de “linkse” Walen en de PS-staat. De vraag is of die “autonome handelingsmarge” van regionaal-gewestelijke overheden wel zo groot is in een marktmaatschappij?

Bovendien zijn al die nieuwe hefbomen voor een meer autonoom Vlaanderen, onvermijdelijk mechanismen die de solidariteit met “De Ander” beperken. Het eindpunt lijkt zonder meer de laatste pijler van het “samenwerkingsfederalisme” onderuit te halen: namelijk de sociale zekerheid. De Belgische sociale zekerheid zal dan vervangen worden door een ‘light versie’ op Vlaams niveau. Kijk maar naar het programma van de N-VA, dat een doorslagje lijkt te zijn van de politieke agenda van VOKA: afschaffing van het wachtgeld, beperking van de werkloosheidsuitkering in de tijd, loonmatiging en flexibilisering en ga zo maar door. Als het nodig is, en de staatshervorming niet doelgericht die kant wordt opgestuurd, laat de N-VA wel zo nodig de hele boel rotten, volgens het vertrouwde recept van “*de Maddens Doctrine*”.

Het echte heersende conflict zit dus niet zozeer op die taalbreuklijn, al zullen er wel degelijke talige conflicten zijn en blijven in België (waar niet trouwens in deze meertalige geglobaliseerde wereld?), maar eerder op een ideologische “links-rechts”-breuklijn. Zoals de Vooruitgroep stelt: “De Vlaamse autonomie van N-VA is een sociaaleconomisch neoliberale en cultureel conservatief gekleurde autonomie; dit kan op geen enkele wijze gesteund worden door de progressieve beweging.”

Is elke staatshervorming per definitie neoliberaal en rechts?

Tussen wenselijkheid en realiteit

We zouden kunnen antwoorden met “natuurlijk niet”, maar dat zou een ideaaltypisch antwoord zijn, dat ergens een wenselijke progressieve toekomst aangeeft. Er zijn bijvoorbeeld links-regionalisten (zie Gravensteengroep of Meervoud bijvoorbeeld) die dit verhaal, aan beide kanten van de taalgrens aanhangen. Er zijn veel “*what if’s*” en op-los-zand-gebaseerde postulaten. Je kunt dagen en maanden lang doorbomen over wenselijke lokale praktijken en maatschappijmodellen (van *municipal socialism* tot *progressief regionalisme*, tot lokale aangevoerde radicale democratie zoals in Porto Allegre werd voorgesteld).

Maar zoals Marx al zei: “Die Menschen machen ihre eigene Geschichte, aber sie

machen sie nicht aus freien Stücken unter selbstgewählten, sondern unter unmittelbar vorhandenen, gegebenen und überlieferten Umständen.” Ons uitgangspunt vertrekt ook vanuit die reeds voorgeknede werkelijkheid, namelijk “*wat betekent regionalisering in België en Vlaanderen ‘hier en nu’?*”. Wat is de inhoud van die staatshervorming, zoals we hierboven al schetsten, en welke actoren sturen die aan en zullen daarvan de vruchten plukken? Je kunt toch niet anders dan bestaande coalities en kampen die strijden voor het opbouwen van een Vlaamse staat als uitgangspunt nemen die worden gevormd in een maatschappelijk proces?

Wanneer je die concrete vragen stelt, vervallen die ideaaltypische schema’s en de hoop op een progressief autonoom Vlaanderen. Want, *let’s face it* ... de krachtsverhoudingen en de actoren die zo’n progressieve regionalisering zouden ondersteunen, en dus reëel zouden belichamen, zijn niet meteen in grote getale aanwezig. Dat zorgt ervoor dat je onvermijdelijk terugkomt op de vraag of je “hier en nu” met deze bestaande rechtse meerderheid binnen de staat en de maatschappij, moet kiezen voor die ideaaltypische wens en dus de onzekere sprong in de toekomst voor een progressief Vlaanderen, en of je dat kan ruilen voor de zekerheid van ons bestaand socialezekerheidsmodel op nationaal schaalniveau? Het antwoord is noodgedwongen “nee”, omdat net die objectieve krachten afwezig zijn die het in een progressieve richting kunnen sturen. Waarom die onzekere sprong wagen ‘naar de overkant’ vanuit een soort

voluntarisme wanneer het risico is dat je jezelf en vooral kwetsbare groepen in Vlaanderen, Brussel en Wallonië mee de afgrond intrekt?

Dit regionalisme, en dit is momenteel het enige regionalisme in ‘deze’ staatshervorming waarover we kunnen spreken, is een economisch-conservatief regionalisme. De concurrentie die men wil voeren van op een regionaal schaalniveau “*met openbare investeringen in transport en communicatie, stedelijke herstructurerings, belastingvoordelen, het socialiseren van milieukosten en de vermarkting van cultuur en identiteit in regiomarketing, schakelen regio’s in in de internationale arbeidsdeling als waren het bedrijven. Echter, ... als die regio’s verliezen kunnen ze niet failliet gaan, de inboedel verkopen en verdwijnen zoals we bedrijven dagelijks zien doen. Een verliezend territorium blijft met onbenutte investeringen, een emigratiestroom en armoede over.*” (Vooruitgroep, DS)

Door kritiekloos mee te gaan in dit soort regionalisme legitimeren we deze Vlaamse schaal als de enige ruimtelijk-institutionele arena van ons politiek spreken en handelen. Andere geografieën van politieke organisatie die haaks staan op die Vlaams-regionalistische, zullen dan niet eens meer aan bod komen. Dat die andere geografieën broodnodig zijn, blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat steeds meer maatschappelijke uitdagingen en problemen zich in de eerste plaats op stedelijk niveau stellen. Om die problemen aan te pakken voldoen de huidige regionalistische politieke organisatie-modellen niet.

Naar een alternatieve politieke geografie

Naast de verdediging van de nationale herverdelings- en flankeringsmechanismen op nationaal niveau, zou er aanvullend moeten worden gedacht in termen van een netwerk van grote Belgische (en Europese) steden (cf. het voorstel van Sven Gatz en Eric Corijn om een G5 van de grootste Belgische steden op te richten). Analyse en noodzakelijke oplossingsmechanismen lijken op wat we “*een tang op een varken*” noemen in Vlaanderen. Steden laten zich niet in de nationalistische dichotomie tussen Vlamingen en Walen dwingen, en laten zich niet op de simplistische nationalistische flessen trekken. De stad heeft behoefte aan een

beleid dat zich richt op de objectieve behoeften van haar bewoners en dat daarvoor de scheidingslijnen tussen culturele groepen en gemeenschappen zal moeten doorbreken. Steeds meer Brusselaars zijn zich hiervan bewust, ook de Nederlandstaligen. Zo beschouwd is Brussel, zoals Eric Corijn herhaaldelijk heeft betoogd, voor het Belgische kader niet het probleem, maar misschien wel de oplossing tot een ander institutioneel meerschallig imaginair.

Het is dus verre van een linkse analyse maar dit communitaristische model schuift wel een bepaald soort solidariteit naar voor.

En, als je dan toch over ‘een alternatieve geografie’ voor een staatshervorming reflecteert, dan zou je een politiek-ruimtelijk en institutioneel imaginair moeten verbreden en verdiepen, en hier Europa bij moeten betrekken. De enige wijze waarop een solidair model kan worden uitgebreid, is niet door de ruimtelijke schaal van solidariteit te versmallen (en ze te beperken tot Vlaanderen), want dat is, zoals Bea Cantillon zei in de Panorama-uitzending ‘Plan B’, “*een morele achteruitgang in de beschaving*”, maar door ze te verbreden. Over een dergelijke meerschallige institutionele architectuur die progressief is, en de markt flankiert, heeft het N-VA, en ook een groot deel van de linkerkant, momenteel weinig te vertellen; behalve dan de holle “Europa van de Regio’s”-slogan. Het huidige Europees solidariteitsmodel is er één voor de elite (zie hoe de financiële sector gered werd, zie hoe de Franse en Duitse banken gered worden in de Griekse crisis, en de Britse Banken in de Ierse) maar een bijna totale afwezigheid van solidariteit t.o.v. de armen, de werklozen en de middenklasse.

Is elk solidariteitssoogmerk per definitie links?

Wat heet solidariteit?

Solidariteit is zo’n woord dat we te pas en te onpas laten vallen, maar waar we te weinig vragen bij stellen. Opmerkelijk is trouwens dat er niet zoveel literatuur rond bestaat, en dat de zeldzame auteurs zeer verschillende richtingen uitgaan. We den-

ken altijd dat het een links begrip is, maar dat is allerm minst vanzelfsprekend!

Je kan solidariteit heel erg communitaristisch invullen, namelijk broederlijk zijn met je gelijke. Trouwens, die republikeinse invulling, die teruggaat op een christelijke invulling en aanpassing van “broederlijkheid”, vormt de oorsprong van het begrip. Het gaat terug op figuren zoals Emile Durkheim en Auguste Comte die hun angst toonden voor de vlug veranderende maatschappij onder de industriële kapitalistische omwenteling. In die maatschappij en vooral in de stedelijke maatschappij, staken volgens hen verschillende vormen van anomische toestanden zoals alcoholmisbruik, zedenverval, enzovoort, de kop op. Hun normatieve en analytische positie was dus duidelijk het streven naar een gedeelde bundel van waarden en normen. Wel, ... die analyse heb je nog steeds zowel in De Wevers “gebroken weefsel” dat hersteld moet worden tot een organische eenheid, als in de verschillende beleidsprojecten en analyses rond sociale cohesie die overal worden rondgestrooid en geïntroduceerd. Solidariteitsvormen op lokaal (buurt-)niveau zijn “in”, zoveel is zeker. De gemeenschapsbanden die hersteld moeten worden, worden over links en rechts heen gedeeld, en moeten een buffer vormen tegen de dislocaties van de markt die geïntroduceerd wordt in het maatschappelijke weefsel. Het is dus verre van een linkse analyse maar dit communitaristische model schuift wel een bepaald soort solidariteit naar voor. De vraag is welke impact deze analyse van de restauratie van het gemeenschapsweefsel heeft op de legitimiteit van discours over de klassieke breuklijnen zoals ‘rijk versus arm’ die helaas in toenemende mate aanwezig zijn?

Het staat tegenover andere meer conflictueuze modellen van solidariteit uit de Duitse traditie, zoals Marx en Weber die naar voor brachten. Vooral bij Marx ging het over de vorming van een bepaalde “arbeidersklasse” die zich collectief moest wapenen tegen de burgerij en het patronaat. Hier krijg je dus een particuliere groep die strijd voor “universele rechten” tegen een duidelijke politieke vijand die haar sociaal, cultureel, moreel en economisch onderdrukt en verknecht. Hier staat sociale strijd en solidariteit als “bevrijdende sociale cohesie” centraal. Trouwens, het is vanuit deze sociale

strijd dat de welvaartsstaat als historisch compromis volgde, met de bestaande herverdelingsmechanismen, arbeidsrechten (en afgedwongen CAO's), maar waaruit ook de gezondheidsvoorzieningen en de democratisering van het onderwijs voortvloeiden. De nationale staat, die "het volk" moest produceren, kreeg hiermee een sociaal-materiële invulling en de moraliteit van "ik" ten aanzien van "de ander" werd niet alleen verbreed, maar ook verdiept door zijn institutionele condensatie waardoor het volk ook de ongelijke machtsverhoudingen "binnen" de politieke gemeenschap kon ombuigen. Het is dit soort "solidariteit", die daadwerkelijk machtsverhoudingen materieel en sociaal kan transformeren in de richting van meer gelijkheid, die vanuit een links-progressief project moet worden verdedigd, en waarvoor het moet vechten.

Naar een links maatschappijmodel

Een links maatschappijmodel is gebaseerd op principes van gelijkheid, vrijheid en solidariteit, en steunt op automatische herverdelingsmechanismen en -principes. Het fundamenteel verschil tussen 'rechtse' en 'linkse' solidariteit is dat de eerste gebaseerd is op een veronderstelde organische gelijkheid gebaseerd op interpersoonlijke verwantschap, terwijl de tweede onvoorwaardelijk is, d.w.z. dat ze anoniem en onafhankelijk is van specifieke culturele, talige, etnische, gender- of andere identiteiten.

Even een voorbeeld ter verduidelijking: op dit moment bestaat de solidariteit uit "interpersoonlijke solidariteit" wat dus betekent dat je steun verkrijgt los van regio, etnie, taalgroep of afkomst. Een model waarbij de solidariteit afhangt van culturele en taalkundige voorwaarden of afhankelijk wordt gemaakt van de sociaaleconomische positie van de regio waarmee je je solidair verklaart, is bezwaarlijk progressief te noemen, maar eerder een type van 'ontwikkelingshulp'. Echte solidariteit betekent dat herverdeling georganiseerd wordt ongeacht de individuele culturele eigenschappen of geografische locatie van degene die ze ontvangt. En, om terug te keren op de vraag rond "de staatshervorming" die we wel nodig achten op een andere manier, ... De manier om die solidariteit op die manier te organiseren, is niet los te koppelen van de schaal waarop je die organiseert. Idealiter, in de huidige machtsrelaties die

zich op mondiale schaal uitstrekken, moet je dat zelfs op een "zo hoog mogelijke schaal" organiseren. Vandaar wellicht dat SP-a, Groen! en de PS, en progressievere Franstalige partijen op z'n minst proberen de sociale zekerheid te behouden op het nationale niveau.

Een links-progressief maatschappijmodel vraagt echter een expliciet "politiek project" dat gebaseerd is op solidariteit. Zoals de Vooruitgroep stelde in één van zijn opiniebijdrages in De Standaard: "*Het vraagstuk van 'de politieke gemeenschap' is geen louter Belgisch probleem, maar is een onderdeel van een wereldwijde zoektocht naar de toekomstige institutionele architectuur voor de solidariteitsmechanismen van de 21ste eeuw.*" Precies dat is een deel van de progressieve krachten in verschillende partijen en middenveldorganisaties uit het oog verloren in hun sociaaltechnocratische project en retoriek. Zoals SP-a-voorzitter Genez zei tijdens de uitzending van "Plan B" bijvoorbeeld; het gaat om de "ontwikkeling" van Vlaanderen en de "bescherming op nationaal niveau". Met dergelijke 'techno-speak' bouw je geen politiek project op dat de N-VA kan counteren. En gezien de verhoogde speculatie-druk, en de achterban (VOKA, UNIZO, ...) die zich roert rond de oplopende kosten en risico's van de (uitblijvende) staatshervorming, zijn er daar mogelijkheden voor. Met een boutade? Misschien is de zwakte van links op dit terrein nog steeds de sterkte van rechts.

Hierbij dus een oproep tot ALLE vakbonden, en naar Groen en naar de sociale vleugels van de verschillende traditionele partijen om dit techno-politieke project om te buigen tot een "politiek project" dat zich baseert op "vrijheid, gelijkheid en vooral solidariteit". En, herhalend wat we daarnet al aanhaalden, daarbij is net de geografie of schaal waarop je strijdt belangrijk. Vandaar nogmaals het pleidooi om dat progressief front ondermeer op de centrumsteden te richten omdat daar de sociale kloof van het kapitalisme het duidelijkste gelokaliseerd is, en we daar bovendien in front voor een andersoortig stadsproject kunnen opkomen 'voorbij' eenzijdige taalregisters. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2012 zullen we daar trouwens opnieuw de N-VA en konsoorten tegenkomen.

Pascal Debruyne (UGent) voor de Vooruitgroep:

Stijn Oosterlynck (KUL), Karim Zahidi (UA/UGent), Eric Corijn (VUB), Francine Mestrum (ULB), Rik Pinxten (UGent), Chris Kesteloot (KUL), Piet Saey (UGent), Erik Swyngedouw (University of Manchester), Maarten Loopmans (Erasmus Hogeschool Brussel), Pascal De Decker (Hogeschool Gent/ St. Lucas), Dominique Willaert (Victoria Deluxe), Jan Blommaert (University of Jyväskylä), Dirk Tuypens (acteur), Johan Van Hoorde, Koen Dille, Sami Zemni (UGent), Eric Goeman (At-tac), Ico Maly

*

Philippe Van Parijs (Paviagroep)

Philippe Van Parijs antwoordt op onze vragen:

"De Paviagroep heeft geen antwoord op die vragen maar slechts één voorstel op één klein maar cruciaal aspect van de staatshervorming: zie <http://www.paviagroup.be/>".

Op deze website lezen we:

De Paviagroep stelt voor dat 15 van de 150 leden van de federale Kamer van Volksvertegenwoordigers verkozen worden in een federale kieskring. De motivering van dit voorstel en de modaliteiten ervan worden hieronder uiteengezet.

Vaststellingen:

1. Democratische dialoog in federale staten

Een democratisch bestel veronderstelt een dialoog tussen de bevolking en de verkozen politici die in naam van de bevolking beslissingen nemen. In een federale staat is die dialoog altijd een stuk complexer, omdat er verschillende regeringsniveaus zijn die met verschillende bevolkingen verbonden moeten worden. De regering van de deelstaten wordt gelegitimeerd door de bevolking van elk van de deelstaten en de federale regering wordt gelegitimeerd door de bevolking van het hele federale land. Een federale staat heeft dus instellingen nodig die deze dubbele dialoog mogelijk maken. In de meeste federale landen gebeurt dat door federale

politieke partijen die bij verkiezingen kandidaten presenteren over het gehele grondgebied van de federatie, of soms ook door een verkozen federale president.

2. Legitimiteit en efficiëntie

In de Belgische federatie zijn die instellingen er niet, en is de kans ook bijzonder klein dat die op korte termijn het licht zouden zien. Dat heeft tot gevolg dat de bevolking van de federatie niet democratisch verbonden wordt met het bestuur van de federatie. In België is het bijvoorbeeld altijd voor een groot aantal kiezers onmogelijk om de helft van de leden van de federale regering of hun partijen electoraal te beoordelen. De verdeling van de publieke opinie én van de electorale ruimte langs de grenzen van de taalgemeenschappen zet kandidaat-politici – ook indien ze federale ambities hebben – bovendien ook heel makkelijk aan om binnen de eigen taalgroep tegen elkaar op te bieden. Het institutionele compromis, dat in de federale Belgische instellingen op het einde van de rit altijd nodig is, wordt dan onnodig moeilijker gemaakt en is van minder goede kwaliteit. Niet alleen de legitimiteit, maar ook de efficiëntie van de besluitvorming lijdt dus onder de huidige organisatie van de federale staat.

Ons Voorstel

De Paviagroep stelt voor om de democratische legitimiteit en de efficiëntie van de federatie te versterken door de wijze van verkiezing van een aantal kamerleden als volgt te wijzigen.

1. Een federale kieskring

15 van de 150 kamerzetels worden op de gebruikelijke wijze (systeem D'Hondt) proportioneel verdeeld in een kieskring die het volledige territorium van de federale staat omvat. De 135 andere kamerleden worden verkozen volgens de huidige formule in de 11 kieskringen die wij hier – om kort en bondig te zijn – ‘provinciale’ kieskringen zullen noemen.

2. Een dubbele stem

De kiezers beschikken over twee stemmen. Een eerste stem is voor de lijsten of kandidaten in de ‘provinciale’ kieskringen. Een tweede stem is voor de lijsten of kandidaten van de federale kieskring. Deze lijsten zijn dus overal in het land dezelfde.

3. Dubbele kandidatuur

Wie kandidaat is op een lijst voor de federale kieskring, kan ook kandidaat zijn in een ‘provinciale’ kieskring. Het gaat immers in beide gevallen om lijsten voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers. Wie op beide lijsten in aanmerking komt voor een zetel, kan zelf bepalen welke van de twee zetels hij of zij inneemt. De andere zetel wordt bekleed door de eerste opvolger. Indien de opvolging gebeurt voor de zetel van de federale kieskring, gaat de zetel naar de eerste opvolger die behoort tot dezelfde taalgroep.

4. Taalgroepen

Een kandidaat op een federale lijst moet aankondigen tot welke taalgroep in de Kamer hij of zij wenst te behoren voor de volgende legislatuur. Die keuze moet aanvaard worden door ofwel drie Kamerleden van de betrokken taalgroep in de uittrekkende federale Kamer, ofwel door 0,1% van de ingeschreven kiezers in vier van de zes ‘provinciale’ kieskringen waarvan één van de officiële talen die van de betrokken taalgroep is.

5. Gegarandeerde vertegenwoordiging

Bij de verdeling van de zetels moet er over gewaakt worden dat er 9 leden verkozen worden die te kennen gegeven hebben dat zij tot de Nederlandse taalgroep wensen te behoren en 6 leden die de wens hebben uitgesproken tot de Franse taalgroep te behoren.

6. Aantal kandidaten per lijst

De lijsten die opkomen in de federale kieskring mogen nooit meer kandidaten voor een bepaalde taalgroep tellen dan het aantal te verkiezen leden van die taalgroep. Dat geldt ook voor de lijst van de opvolgers.

7. Lijstverbindingen

Lijsten kunnen zich onderling met elkaar verbinden, zolang het totaal aantal kandidaten die zij dan samen aanbieden voor één taalgroep niet hoger is dan het aantal te verkiezen zetels voor die taalgroep. Bij de verdeling van de zetels worden verbonden lijsten eerst als één enkele lijst beschouwd. In een tweede stap worden de zetels van de verbonden lijsten verder proportioneel verdeeld.

8. Verdeling van de zetels tussen de kandidaten

Een zetel voor een lijst gaat naar de nog niet verkozen kandidaat met het hoogste verkiesbaarheidscijfer (te berekenen op dezelfde wijze als voor de andere zetels in de Kamer). Indien de kandidaat met het hoogste verkiesbaarheidscijfer behoort tot een taalgroep waarvoor het quotum al vervuld is (zie punt 5), gaat de zetel naar de eerstvolgende kandidaat van de lijst of – als dat niet meer mogelijk is – naar de eerstvolgende kandidaat van een verbonden lijst die behoort tot de taalgroep waarvoor nog zetels vacant zijn. Indien een lijst of de ermee verbonden lijst geen kandidaten meer heeft die voldoen aan de vereiste van de quota, gaat de zetel naar de eerstvolgende lijst die in aanmerking komt voor een zetel en die beschikt over kandidaten die behoren tot de vereiste taalgroep.

9. Herziening van de Grondwet

Dit voorstel kan slechts gerealiseerd worden na een herziening van twee artikels van de Grondwet.

Artikel 61, tweede lid bepaalt dat iedere kiezer recht heeft op slechts één stem. Dit zou als volgt kunnen gewijzigd worden: *Iedere kiezer heeft recht op twee stemmen, één die hij of zij uitbrengt in een kieskring die alle inwoners van het Rijk omvat en één in de andere kieskring waarin hij of zij is ingeschreven.*

Artikel 63§2 bepaalt dat het aantal zetels per kieskring voor de Kamer een fractie moet zijn van 150, in functie van de bevolking van elke kieskring. Dat zou als volgt kunnen gewijzigd worden: *De federale kieskring telt 15 zetels, waarvan er negen toekomen aan Nederlandstalige kandidaten en zes aan Franstalige kandidaten. De wet bepaalt de criteria van taalaanhorigheid en het stelsel van zetelverdeling. Elke andere kieskring telt zoveel keren een zetel als de federale deler in het cijfer van de bevolking van de kieskring begrepen is. De federale deler wordt verkregen door het bevolkingscijfer van het Rijk te delen door honderdvijfendertig.*